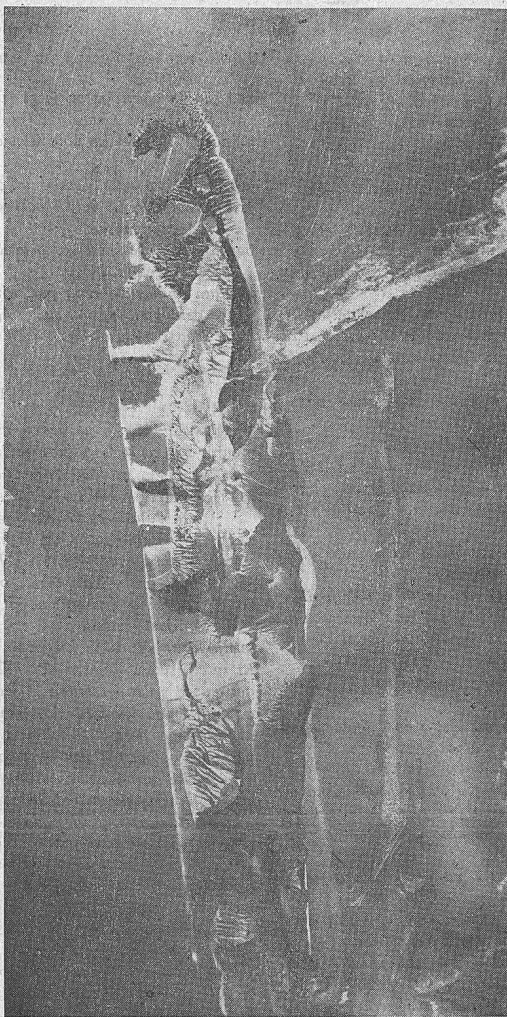

UZ IZLOŽBU »SUVREMENA UMJETNOST U JUGOSLAVIJI« KOJA JE PREZENTOVANA U PARIZU

Niz izložbi jugoslavenskog slikarstva i kiparstva, što su nakon oslobođenja u više navrata priredjene u kulturnim središtima različitih zemalja, imale su svaki put određenu svrhu informiranja o stanju u umjetnosti u nas i bila im je namjena da pomognu kako bi se javnost ostalog svijeta upoznala s umjetničkim vrijednostima koje su kod nas ostavile. Napora takve vrste nikad nije dovoljno, uzevši u obzir činjenicu koliko je to poznavanje našeg kulturnog i umjetničkog života u ostalom svijetu nedostavno i kako je u stvari vrlo teško ispraviti kriva mišljenja ili pomanjkanje svake upućenosti o nama, koja su nastajala inercijom historije a i sistematskim prešućivanjem. Tek će duži vremenski proces, s ostalim promjenama u političkom značenju zemlje i u stalnom razvijanju odnosa na svim planovima dovesti do većeg razumijevanja i bolje informiranosti i na tom polju. Ali ne treba zaboraviti da je vrlo važno znati dobro i ispravno voditi politiku kulturne propagande, da je to vrlo delikatna posao, koji prije svega traži ne samo sistematičnost i kontinuiranost djelovanja nego isto tako dobru upućenost, poznavanje sredstava s kojima se djeluje i prilika u kojima djeluje. Treba, dakle, uvijek jasno znati kakav je cilj neke akcije i kakvu reakciju ona može izazvati u određenoj sredini. Cini nam se da se o tome često nije vodilo dovoljno računa i da su mnogi naši potezi bili u tom pogledu krivo poduzeti.

U veoma kompleksnoj skali kulturno-društvene slojevitosti različitih sredina i u zamršenom odnosu umjetničko-idejnih strujanja u suvremenom svijetu, koji vrvi najrazličitijim i najkontradiktornijim težnjama i interesima, nije lako razlikovati gdje su i u čemu se sastoje najnaprednije snage koje bi trebalo zainteresirati i čija bi pažnja bila najdjelotvornija i najdragocjenija. Taj se problem također često smetnuo s vida, kao što se još češće zapostavljalo od kakve je važnosti tačno i pouzdano ocijeniti koje su umjetnički zaista najdovoljitije i najzdravije pozicije u vlastitoj zemlji i tko ih i što ih predstavlja. Nažalost, zbog same prirode stvari, svih tehničkih i organizacionih prepreka, sve se prepuštalo takvim administrativnim tijelima koja najčešće stručno nisu bila dorasla efikasnom rješavanju zadataka. Razni pojedinačni interesi i nedovoljna svjesnost o općoj stvari nisu s druge strane dopuštali da se u upravljanju i realiziranju spomenutih akcija stvori dovoljno čvrst autoritet, koji bi znao, uz sve one organizacione teškoće, razlikovati i svladavati i ne male teškoće uspješne umjetničke realizacije.

Povodom izložbe „Suvremena umjetnost u Jugoslaviji“, koja je nedavno priredjena u Muzeju moderne umjetnosti u Parizu, htjeli bismo još jednom na to upozoriti, tim više što je upravo ovoga puta zadatak bio najteži i zahtijevao je daleko više savjesnosti, strogosti, studioznosti i od-

maks. sedelj mladji

Kompozicija m 5, 1961

govornosti nego što je to stvarno bilo. Nije potrebno naglašavati da je Pariz ambijent takve kulturne i umjetničke hiperproduktivnosti i prezasićenosti, takve raznolikosti idejnih shvaćanja i strujanja da se jedna priredba, osobito ako dolazi iz vana, može uočiti i ostaviti nekog traga tek ako u sebi nosi obilježja ili krajnje senzacionalnosti ili, sasvim suprotno, najviše umjetničke ozbiljnosti. Osobito, danas, kad je ugled Pariza kao isključivog arbitra u svijetu umjetnosti u opadanju i kad ga sve brži tokovi tržišnih manipulacija počinju mimoilaziti, komercijalni Pariz pokazuje interesa samo za ono što predstavlja jednu njegovu šansu. Službeni Pariz zagrežao je u preopterećenoj likovnoj tradiciji, koja se učmalo hrani iz prevaziđenih pojmova i olinjalih ukusa. A napredni Pariz svega je jedna manjina, neobično podijeljena i rascijepljena najrazličitijim finim i ujedno krupnim nijansama, što sve spadajući pod teško određivi pojam kulturne i umjetničke ljevice.

Ako se već smatralo korisnim prirediti u Parizu jednu izložbu

suvremenog likovnog stvaranja Jugoslavije, trebalo je takvoj situaciji suprotstaviti izložbu najčvršćeg idejnog stava i izložbu koja bi kao neka umjetnička antropologija nosila jasan pečat autentičnosti i sama po sebi bila atrakcija. Takvo jedino moguće i jedino uspješno rješenje, međutim, razdrobljeno je sitnim kompromisima i bojaznima za individualni prestiž, pri čemu ni najosnovniji princip kvalitete nije uvijek dovoljno poštovan. Nije se smjelo dopustiti da sudjelovanje na takvoj priredbi postane sajamsko izlaganje, da jedna ličnost, često i umjetno, u samoj postavi ekspozitona pobija i nadglasa drugu.

U sadašnjem povijesnom momentu, gdje se kritičari nacionalno, internacionalno i univerzalno sve više gube u konvencionalnom, postaje sve potrebni i sve najsusniji temelji i jasan kritički stav, koji će pomoći da se umjetnosti u svijetu, što se gubi u njegovim nesporazumima, dade zdrava ošnova i zdravi dah. Trebalo bi znati pokazati da i stvaralačke snage u Jugoslaviji tone pridonose.

Matko MESTROVIĆ

IZBOR

IZ LISTOVA I ČASOPISA

DISKUSIJA O IZDAVAČKOJ DELATNOSTI

ANTONIJE ISAKOVIĆ:

... Trenutna situacija u izdavačkoj delatnosti nameće se kao jedan kulturno-društveni problem nad kojim moraju da se zamisle svi odgovorni faktori koji se interesuju za knjigu; i sami izdavači, pa i sami pisci, naravno, ali i javni radnici, politički radnici, itd. ...

Mislim da je način kreditiranja izdavača dalekosežan i da vrlo duboko deluje na izdavačku politiku. Zato što nismo to pitanje dovoljno celishodno rešili, naša izdavačka delatnost je na izvestan način ustijmena. Ne bi trebalo posebno isticati značajne rezultate naše izdavačke delatnosti poslednjih godina, ali analiza nam može pokazati da u tim rezultatima odsustvuju široki, radikalni i kapitalni izdavački potezi, od velikog kulturnog i društvenog značaja, koji, na žalost, zahteva i velika ulaganja. ...

Zivimo u vremenu koje više ne priznaje primat evropskoj civilizaciji, a sem toga imamo predstavu o makar prošlim duhovnim zaslugama drugih civilizacija. Imamo li mogućnosti da ih šire prezentiramo našem jezičkom području? Ja ne govorim da ova generacija treba da reši i da sva ta dela prevede, da reši već sad imamo na našem jeziku. Ali je sigurno da mora da ih rešava, i to da ih rešava ozbiljno; da „uzme u postupak“. Makar i sporim tempom, ali da se vidi da je naša savremena izdavačka delatnost spremna da rešava jednu tako dalekosežnu kulturološku potrebu. Uzmimo arapsku civilizaciju, ili Indiju, ili Španiju. Kad je reč o Španiji, mi kao da nje-nu kulturu identifikujemo sa Don Kihotom. Ne pratimo, sem toga, čitava područja. Čitav jedan kontinent, Latinska Amerika, piše na španskom jeziku. Ako nešto od toga i prevodimo, činimo to zahvaljujući obaveštenosti Pariza.

MILOSAV MIRKOVIĆ: ... Mi slim da vrlo malo brige vodimo o knjizi, kao robu čak, a kamoli kao jednom kulturnom dobru. I u tom smislu knjiga mora da bude predmet jedne veće i šire debate. Sećam se diskusije koju je Dobrica Ćosić vodio o vinu, o tome da li treba praviti veštačko vino ili ne, pa je, u ime jednog uskog vinogorja čiji je poslanik, branio prirodno vino. Mislim da tako ili na sličan način mora da se brani i knjiga i priroda knjige. ...

ANTONIJE ISAKOVIĆ:

... Knjiga je „roba“ bez koje čovek i može i ne može, nije „roba“ koju mora da uzme. Ona se javlja kao relativan luksuz; treba razviti propagandu, nameštati taj „luksuz“, pokazati da je on neophodnost i potreba, što u stvari i jeste. Pogledajte, na primer, kako naše tekstilne fabrike propagiraju tekstil, ili kako se propagira čokolada „Kraš“: čitave pesmice možete da čujete na radiju o čokoladi „Kraš“. A mi to za knjigu ne možemo da činimo, ne možemo da odvojimo veće iznose za propagandu. Mi smo kao akumulativna grana na niskom nivou, mi nismo akumulativni.

Propaganda knjiga jesu i knjižare, izložbe. ...

ALEKSANDAR VUČO: ... Naše knjižare nisu izložbe knjiga, nego obično liče na prodavnice namirnica. Knjižare moraju da budu zaista izložbe knjiga: da knjiga privuče čitaoca, a ne da se iznese samo ono za šta se smatra da će se u datom trenutku moći da proda brzo. A i tu je pitanje kreditiranja, isto kao i kod izdavača. Prema tome, i on mora da žuri, i on će iz istih razloga da izabere onu knjigu koja ide, a sve ostale neće da ku puje u dovoljnoj količini. Prema tome, to nije izložba nego običan dućan. ...

... Pare će se naći, ako se značaj kulture shvati. Ja mislim da je tu osnovno pitanje: da se kultu-

ri a pogotovu literaturi, kod nas, ne pridaje onaj značaj koji joj pripada. Konačno, ja mislim da se ne poznaje dovoljno situacija. Ta stagnacija je zaista jedna užasna stvar, specijalno za knjigu, za kulturu jedne zemlje. Zbog toga mislim da bi trebalo doći do izvesnog sporazuma u tom smislu i uložiti veće napore i sredstva u izdavanje i propagandu knjige, kao najefikasnijeg sredstva u obrazovanju širokih slojeva ljudi. ...

(„Delo“ br. 3, mart 1962.)

TAJNE RECENZIJE

MILOSAV MIRKOVIĆ: ... Po stoji uobičajeni proces predavanja, prijema, izbora i publikovanja književnog rukopisa. Zna se, na primer, da rukopise primaju urednici izdavačkih preduzeća, a da umetnički nivo i pravo na štampu određuju izdavački saveti. Prema tome, praktično rečeno, svaka knjiga iz domaće beletristike mora da prođe kroz odgovorni društveni savet i da tek sa njegovim parafom postane javna vrednost i javna publikacija.

Međutim, izdavački saveti nisu uslužni servizi književnika i književnog stvaranja, i nije ni praksa da svi članovi izdavačkih saveta čitaju rukopise. Rukopise uzimaju u ruke recenzenti izdavačkih preduzeća i sa najviše tri recenzije dobijaju šansu da budu objavljeni. Ali, ako se knjiga pojavi u izlogu i ako dođe negativnu kritiku, niko se gotovo ne pita na jedan ubedljiv način, ko je takvu knjigu preporučio, ko je takvoj knjizi vizirao pasož za javnost? ...

Izdavački saveti u svojoj praksi dozvoljavaju da bude izneveren sistem objektivnog recenzentskog vrednovanja jednog rukopisa ili, sa druge strane, vrlo lako i „za nečije lepe oči“ prihvataju rukopis o čijoj vrednosti i javnoj misli i radijaciji nemaju ni najpovršnije impresije. ...

Nije zato nimalo čudno ni novo što se već nekoliko puta čuo zahtev da se recenzije javno objavljuju, u biltenima samih izdavačkih preduzeća ili čak u nekom posebnom časopisu koji bi mogli finansirati Udruženje književnika i Udruženje izdavača. Takođe je glasnije nego ranije predloženo da se na jednoj stranici primljene i objavljene knjige štampaju imena recenzenta i izdavačkog saveta koji su knjigu legalizovali. Tako bi za vrednost same knjige, pored dominantne odgovornosti samog pisca, u kulturnom i društvenom smislu odgovarali i oni koji tu knjigu kvalifikuju, preporučuju i puštaju u svet. ...

(„Beogradska nedelja“ br. 24, 4. mart 1962.)

„POLJA“ uređuju: Tomislav KETIG, Zelimir PETROVIĆ i Dejan POZNANOVIC (glavni i odgovorni urednik). — REDAKCIJSKI SAVET: Miroslav EGERIC, Gojko JANKUŠEVIĆ, Milosav MIRKOVIĆ, Bogdanka POZNANOVIC, Mileta RADOVANOVIC, Petar SELEM, Milan TABAKOVIC, Veno TAUFER i Vlada UROŠEVIĆ. — List izdaje NIP „Progres“ Novi Sad. — Rukopise treba slati na adresu: Redakcija „Polja“, Novi Sad, Maksima Gorkog 20/I. Tel. 67-897. — Neobjavljeni rukopisi se ne vraćaju. — Pretplata na 10 brojeva 500 din. Pojedini broj 50 din. Pretplata se uplaćuje na adresu: NIP „Progres“, Novi Sad, tek račun br. 151-11/514, sa naznakom za „Polja“. — Stampa „Forum“, Novi Sad. Redakcija ovog broja zaključna je 13. III. 62.